

פרשת משפטים

צִדְדֵי תַעֲשֶׂה לַתּוֹרָה – מְשַׁפְּטִים

לא תבטל גְדִי בְחֵלֶב אֱמוֹ ! – ובחלב אחר יהא מותר ?

פרשתנו עוסקת בעיקר במשפטים בתחום החזיקין (שבין אדם לחברו). מה שמייחד את המשפטים, לעומת החוקים, הוא העובדה שבמשפטים ניתן למצוא הגיון, ולחלק מהם, כפי שאומרים חז"ל, אף יכולים היינו להגיע בעצמנו, מכוח ההיגיון. מה שאין כן בחוקים הנעלים מטעם ודעת אנושיים, שאל לנו לפשפש אחר ההיגיון שבהם, אלא עלינו לקבלם כפי שניתנו מפי הגבורה. את החלק הארי של הפרשה, חותם הפסוק "רֵאשִׁית בַּפְּנֵי אֲדָמְתְךָ תְּבִיא בַּיִת ה' אֶלְקִיךָ, לֹא תִבְטֵל גְּדִי בְחֵלֶב אֱמוֹ". פסוק זה כורך שתי מצוות שלכאורה, אין קשר ביניהן: מצוות הבאת ביכורים ואיסור האכילה של בשר עם חלב. חז"ל מבטלים כי האיסור חל על בשר כל בהמה, בכל גיל שהוא, ועל כל סוגי החלב ומוצרו. ויש מקום לשאלות רבות על מצוה זו, ועל הנוסח בו היא מובאת.

כותב הכלי-יקר, "מצוה זו יצאו רוב המפרשים ללקוט (לנסות לפרש על דרך ההיגיון) ולא מצאו בה טעם מספיק, עד שיש אומרים שמצוה זו מן החוקות שאין להם טעם". אך מלבד החיפוש אחר הטעם למצוה, יש מקום לשאול מדוע נבחר דווקא הגדי כמייצג לכל סוגי הבהמה הכשרים לאכילה? ואם מדובר בכל חלב שהוא מן החי, מדוע מזכירה התורה דווקא את "חֵלֶב אֱמוֹ" של אותו גְדִי? ואם אנו כבר עוסקים באיסורי בשר וחלב, זה המקום לשאול גם אודות משכי השיהוי השונים הנדרשים בין אכילת מאכל מסוג אחד לבין אכילת מאכל מהסוג השני. מדוע אם פותחים במאכל בשרי, נדרש שיהיו גדול מאוד יחסית (שעות), לפני שאנו רשאים לאכול בשר, לעומת שיהיו קצר מאוד יחסית (עד שעה) הנדרש, אם אנו פותחים במאכל חלבי? נסתפק בשאלה אחת נוספת, בדבר "סמיכות המצוות". אם בין כל שתי פרשיות סמוכות, נכון לחפש אחר קשר ענייני, כי אז, על אחת כמה וכמה, דרוש קשר "איתן" בין שני החצאים של אותו הפסוק, ומהו איפוא עניין איסור בשר וחלב, אצל הבאת ביכורים?

לכאורה, על דרך ההיגיון אפשר היה לומר שהתורה מבקשת מאיתנו לנהוג במידת הרחמים, ולא להיתפס לאכזריות חלילה. קיימים איסורים אחרים בתחום זה, כמו שחיטה של בהמה והוולד שלה (עגל או גדי) באותו יום, שעל כך מצוה התורה "לֹא תִשְׁחָטוּ" (את שניהם) בְּיוֹם אֶחָד". אך במקרה דנן, האיסור הרי חל גם על אכילת בשר תיש למשל, עם חלב פרה? ננסה לעלות לשרשם של הדברים על דרך פנימיות. מהו הַבֶּשֶׂר, ומדוע הוא קרוי בשם זה? לפי הרש"ר הירש, מקור השם בֶּשֶׂר הוא השורש ב.ש.ר, מלשון לְבַשׁ בְּשׂוּרָה, ליידע על משהו שהיה סמוי קודם לכן, וכמו יצא לאור באמצעות הבשורה. הַבֶּשֶׂר מייצג בלשון הקודש בעיקר את השרירים, אך גם את העור, את השומן ואת העצבים. ממסגרת זו ניתן להוציא את המוח, חוט השדרה והעצמות.

יש כאן מעין חלוקה לשני צבעים, הצבע האדום של הבשר, החלק החיצוני יותר בגוף, ויש את העצמות המוקפות בשר, ואת המוח, הפנימי מכולם, מרכיבים שצבעם לבן. שרירי הבשר המניעים את אדם עצמו (ואת עצמותיו), ומאפשרים את העשייה. הם אלה המביאים את מחשבותיו והחלטותיו של האדם לידי מעשה. רגשותיו הפנימיים, אף הם באים לידי ביטוי בפניו, בהבעות שהן תוצר של שרירי הפנים והעור. לכן מתייחס אדם הראשון אל חוה, המובאת אליו לאחר בריאתה מהצלע, משני היבטים, "זאת הפעם צֶצְעַם מְעַצְמִי וּבֶשֶׂר מִבֶּשֶׂרִי, לְזֹאת יִקְרָא אִשָּׁה כִּי מֵאִישׁ לָקַחָה זֹאת". האישה היא חלק שנקלח מהאדם השלם, מחיצוניותו הבשרית הייצרית יותר, "וּבֶשֶׂר מִבֶּשֶׂרִי", וגם מפנימיותו, מנשמתו ומעצמותו, "עֶצְמִי מְעַצְמִי".

מהו עניינו של הַחֵלֶב, ומדוע הוא נקרא בשם זה? מעניין שהתורה שניתנה לעם ישראל בחג הביכורים, נמשלה בשיר השירים לַחֵלֶב, "נֹפֶת תִּטְפְּנָה שְׁפֹתֶיךָ כֶּלֶה, דָּבֵשׁ וְחֵלֶב תַּחַת לְשׁוֹנֶךָ". הקב"ה כמו מאכיל את עם ישראל (כלתו) תורה, שנמשלה לדבש וחלב. קל להבין שהדבש מסמל את מתיקותה של התורה, אך מדוע נמשלה גם לַחֵלֶב? הסבר לכך, על דרך פנימיות, ניתן לגלות כאשר מסתכלים על הדרך בה ניזון התינוק לאחר לידתו. בהיותו ברחם אימו, הוא אינו משתמש במערכת העיכול שלו כי הוא ניזון ישירות מדמה של אימו, המועבר אליו באמצעות חבל הטבור. לאחר הלידה נכרת חבל הטבור ומעתה עליו לקבל את מזונו דרך הפה, ולעכל אותו בכוחות עצמו. תפקידו העיקרי של התינוק בשלב זה של חייו הוא לבנות את עצמו, לגדול ולהוסיף לעצמו משקל נכבד של בשר, דם, שומן ועצמות. האם בשל כך, נאכיל אותו בבשר? מערכת העיכול שלו אינה מסוגלת עדיין לעכל בשר, ועליו לינוק חלב בלבד. כיצד אם כן, מסייעת לו יניקת החלב בהשגת מטרותו?

אם נחזור אחורה, למקורו של חלב האם, נגלה שמקורו בעצם בדם המגיע לשדי האם, ושם בדרך מופלאה כפי שמתארים חז"ל, "דם נעקר ונעשה חלב". דמה של האישה המכיל את כל רכיבי המזון הדרושים לבנינו של התינוק, עובר תהליך של הטמרה והופך לחלב, המזין את התינוק. מערכת העיכול של התינוק מבצעת פעולה הפוכה, וכמו סוגרת מעגל בהופכה את החלב לדם, ובו מזון שממנו נבנה גופו. עם הזמן מתפתחת ומתחזקת גם מערכת העיכול של התינוק שגדל, עד שהוא מגיע למצב בו הוא כבר יכול לאכול בעצמו את כל סוגי המזון הדרושים לגופו, כולל בשר. בדומה, התורה נמשלה לחלב. תפקידו של כל יהודי הוא גם להתפתח ולגדול מבחינה רוחנית. אך כאשר עם ישראל נולד במעמד הַרְסִי, אין בידו כלים היכולים לספוח אליו מזון שהוא בגדר רוחניות טהורה. לכן הקב"ה מטמיר בתורה מזון רוחני, אורות אלוקיים הצפונים בתורה, במצוות הכרוכות בעשייה הגשמית שבחיי היומיום. לימוד התורה ומעשה המצוות בתחום הפיזי, כמו בונים את פנימיותו של האדם, מרחיבים, וגם מחזקים, את "מערכת העיכול" הרוחנית שלו. עם הזמן, לא זו בלבד שהוא גדל ומתפתח מבחינה רוחנית, גם יכולתו הרוחנית מתעדנת. הוא כמו מוסיף לעצמו "אנטנות" רוחניות המסוגלות לקלוט אורות רוחניים בתדרים חדשים שהוא מגלה. הוא מסוגל להכניס קדושה בחומר, ולגלות אלוקות בכל מה שקורה לו ובכל הסיבב אותו.

ומדוע קרוי החלב בשם זה? **החלב הלבן** מייצג את מידת החסד (קו ימין). לעומתו, הבשר האדום מייצג את מידת הדין (קו שמאל). עניינה של מידת החסד הוא נתינה ללא מעצורים וגבולות, ללא כל רצון לקבל משהו בתמורה. חדר שקירותיו צבועים לבן, יהיה מואר יותר מחדר שקירותיו צבועים בצבע כהה יותר. הצבע הלבן מחזיר את האור המוקרן אליו מבלי לבלוע אותו, ולכן מייצג הצבע הלבן את מידת החסד. האם המייצרת **חלב**, כדי להיניק את תינוקה, מכינה אותו מחומרי מזון שאכלה ועיכלה. אך אם מזונה אינו מספיק, או שחסרים בו מרכיבים החיוניים לתינוק, אזי המנגנון האימהי שבה, יפרק ויוציא את המרכיבים החסרים מגופה (סידן מהעצמות, ברזל מהדם וכ"ב). ניתן להגדיר תכונה זו כמסירות נפש של האם, שגופה ובריאותה עלולים להיפגע מרצונה הפנימי, להיטיב לתינוקה. ניתן לחלק את המילה **חלב** במתכונת ה-**לב**. האות ח' (**חית**) מסמלת גם שבירה וחיתוך (**ח.ת.ד, ח.ת.ת**). האותיות '**לב**' כמו מרמזות על **לבה** השבור של האם, שממנו היא תורמת את דמה, את נפשה, "**כי הדם הוא הנפש**". בכוח אהבתה, ורצונה להעניק חיות לילדה, **הדם** שלה "**הופך**" ל**חלב**. החלב ספוג אם כן לא רק בחומרים כימיים ואורגניים שונים, אלא גם בכוחות **רוחניים** של הענקת אהבה וחיות. ידוע כי אין תחליף לרמת החיסון הגבוהה, לה זוכה גופו של התינוק היונק מחלב אימו. כוח זה כמו גורם לכך שהחלב לא יאבד בקלות את מידת החסד הטבעה בו. **חלב** שנשאר מחוץ למקרר והחמיץ, אינו מזיק. הוא הופך לגבינה, בתוך נזל מימי ובריאי מאוד, הקרוי '**קום**'. גם מוצרים אחרים הנעשים מהחלב, כמו לבן, שמנת, חמאה וגבינה, אינם נפגמים בקלות. תכונה זו בולטת במיוחד בגבינות המעלות עובש ונאכלות בשקיקה באוכלוסיות מסוימות.

לעומת החלב, ה**בָּשָׂר** שנועד למאכל, הפך להיות זמין בעקבות השחיטה, שקיפדה את חייה של הבהמה. לכן ה**בָּשָׂר** האדום בפרט, מייצג את הצד ההפכי, את מידת הדין, שעניינה הסתרה של אורות, ובכלל זה גם הסתרה של חיות. למעשה ה**בָּשָׂר** האדום הוא מקרה פרטי וקיצוני של הצבע האדום, שככלל מרמז על מידת הדין. כדוגמאות לכך ניתן להביא את האש המאכלת ומכלה את החומר שהיא שורפת, את היין המשכר, וגורם אז לאובדן חלקי/זמני של "**השפיות**", ואת ה**דם**, שצבעו האדום הופך להיות גלוי לעין במקרים של פציעה, ניתוח, שחיטה וכיו"ב. לא במקרה נבחר הצבע האדום להתרועע על **סכנה**, בשלטים מיוחדים, **ברמזורים** ועוד. על דרך פנימיות, נכון גם להימנע מללבוש אדום. מידת הדין, לא זו בלבד שאינה מצטיירת כנותנת וכמיטיבה עם הזולת, אלא גם נראית כלוקחת לעצמה ומחסירה מהטוב הקיים סביבה. למשל, אם ביום קיץ חם, נשאיר לכמה שעות, מחוץ למקרר, נתח של בשר שאינו קפוא, מידת הדין השורה בו, רק תגבר ותלך עם הזמן החולף, ומי שיאכל אותו, יסכן את נפשו. שוחטים מספרים שכאשר הבהמה מובלת לשחיטה, זולגות דמעות מעיניה. היא מודעת למצבה, ובתוכה פנימה היא מביעה התנגדות. היא לא רוצה למות וממילא היא אינה מסכימה לכך שבשרה יאכל. לכן, הבשר ספוג במידת הדין, בהתנגדות לנתינה.

החלב והבשר מייצגים שני קטבים, שני כוחות רוחניים הפוכים. וכמו שאם נחבר שני כבלים בעלי מטען חשמלי הפוך, יקרה קצר, כך גם כאשר מנסים לעשות מהבשר והחלב תבשיל אחד, יקרה, על פי הסוד, קצר רוחני גדול בין שתי האנרגיות ההפוכות. מזווית ראייה זו, דומה האיסור של בשר וחלב לאיסור הכלאיים. הקב"ה שברא את המנגנון, המפיק את החלב מדמה ומבשרה של הבהמה האם, מצווה עלינו שלא להפוך את היוצרות ולא לשוב ולהכניס את החלב אל תוך הבשר. כעת נוכל להבין ביתר קלות, מדוע לאחר אכילת חלב, נדרשת המתנה קצרה יחסית. החלב הטעון בחסד, ברצון האם להיטיב ולתת לבנה, אינו נתקל בשל כך בהתנגדות מצדו של הגוף הרוצה לקבל, והאורות החיוביים שבחלב נספגים ונבלעים באיברי הגוף תוך פרק זמן קצר יחסית, שאחריו ניתן לאכול בשר. אך אם אכלנו בשר תחילה, מתחיל מעין מאבק פנימי, בין הגוף הרוצה לעכל את הבשר, ולהוציא ממנו גם את האורות הרוחניים שבו, ובין הבשר המגלה התנגדות, מצד מידת הדין שבו. מאבק זה נמשך פרק זמן ארוך יותר, עד שלאט לאט, מידת הדין הטעונה בבשר מתפוגג לה והולכת. רק אחר כך ניתן לאכול חלב מבלי לחשוש ל"**פיצוץ**".

נשוב עתה אל הפסוק בו פתחנו, ונסכם את התשובות לשאלות שהעלינו. חלקו הראשון של הפסוק מתייחס למצוות הביכורים, המיוחסת לחג השבועות. בחג זה ניתנה התורה שנמשלה לחלב. ולא זו בלבד, אלא שנהגו לאכול בסעודת היום של חג זה דווקא, מאכלי חלב (**עוגות גבינה וכיו"ב**). למנהג זה סיבה נוספת, שמקורה בכך שלאחר שקיבלו ישראל את התורה, הכוללת איסורים שונים מצד כשרות, הם לא יכלו עוד להשתמש בעיקר בכלי הבשר שלהם בשל ריבוי ההגבלות המתייחסות לבשר. מה שאין כן לגבי הכלים המיוחדים לחלב, שכל ייעודם מלכתחילה, להחזיק בתוכם חלב ומוצריה. לכן הם הגבילו את עצמם למאכלים חלביים בלבד. מצד שני, הורונו חז"ל לאכול בשר בסעודת החג, כדי לקיים מצוות "**וְשִׂמְחֶתָּ בְּחֶגְדְּךָ**". ככלל אין לאכול באותה סעודה חלב ובשר, אך חג הביכורים הוא כנראה "**היוצא מן הכלל**". רבים נוהגים לפתוח את סעודת היום במאכלי חלב, ולהמשיך אותה במאכלים אחרים ובדברי תורה, עד שיחלוף הזמן הנדרש. אז מחליפים את המפות, את כלי הסעודה ואת הפת, וממשיכים בבשר. לכן ראוייה מצוה זו להיכלל כאזהרה מיוחדת בצמוד להתייחסות לחג הביכורים דווקא, כדי להבטיח הקפדה נאותה על כללי הזהירות בנסיבות אלה.

דבר חסידות

אחד מחסידי אדמו"ר הריי"צ למד את אומנות הזביחה (**השחיטה**), אך סירב להיות שוחט בפועל, למרות שתושבי מקומו נתנו בו את עיניהם (**ראו בו את האיש המתאים לשמש**) כשוחט העיירה. כאשר הרבי שאל אותו מדוע הוא ממאן להיעתר לבקשת הקהל, ענה: חושש אני לקבל על עצמי אחריות כה גדולה (**להאכיל חלילה, במקרה של טעות, את הציבור בטריפות**). ענה לו הרבי: את מי רצית שאבקש להיות שוחט? את מי שלא חושש מכך...!?

(מפי השמועה)

שבת שלום ומבורך

ח / ח / ס / נ

אם ברצונך לקבל את הגיליון ישירות למייל או במסרון, אנא פנה אל hhananv@gmail.com או לטלפון 052-569-9691.